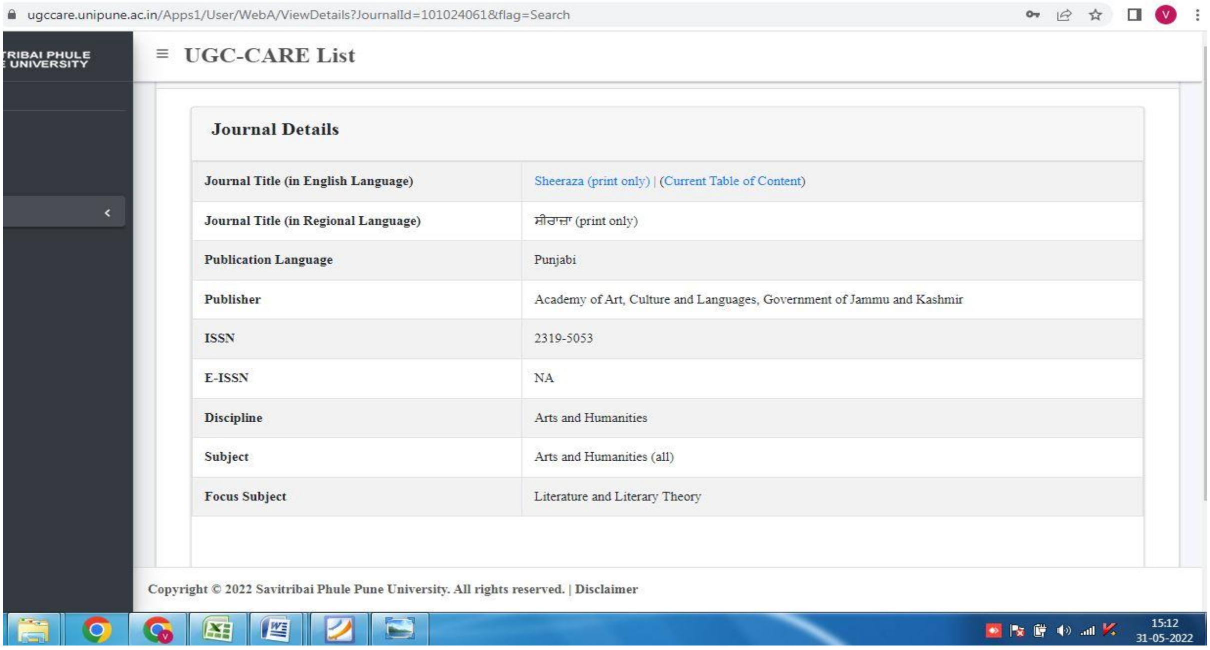
ugccare.unipune.ac.in/Apps1/User/WebA/ViewDetails?JournalId=101024061&flag=Search

UGC-CARE List

Journal Details

Journal Title (in English Language)	Sheeraza (print only) | (Current Table of Content)
Journal Title (in Regional Language)	ਸ਼ੀਰਾਜ਼ਾ (print only)
Publication Language	Punjabi
Publisher	Academy of Art, Culture and Languages, Government of Jammu and Kashmir
ISSN	2319-5053
E-ISSN	NA
Discipline	Arts and Humanities
Subject	Arts and Humanities (all)
Focus Subject	Literature and Literary Theory

Copyright © 2022 Savitribai Phule Pune University. All rights reserved. | Disclaimer

15:12
31-05-2022

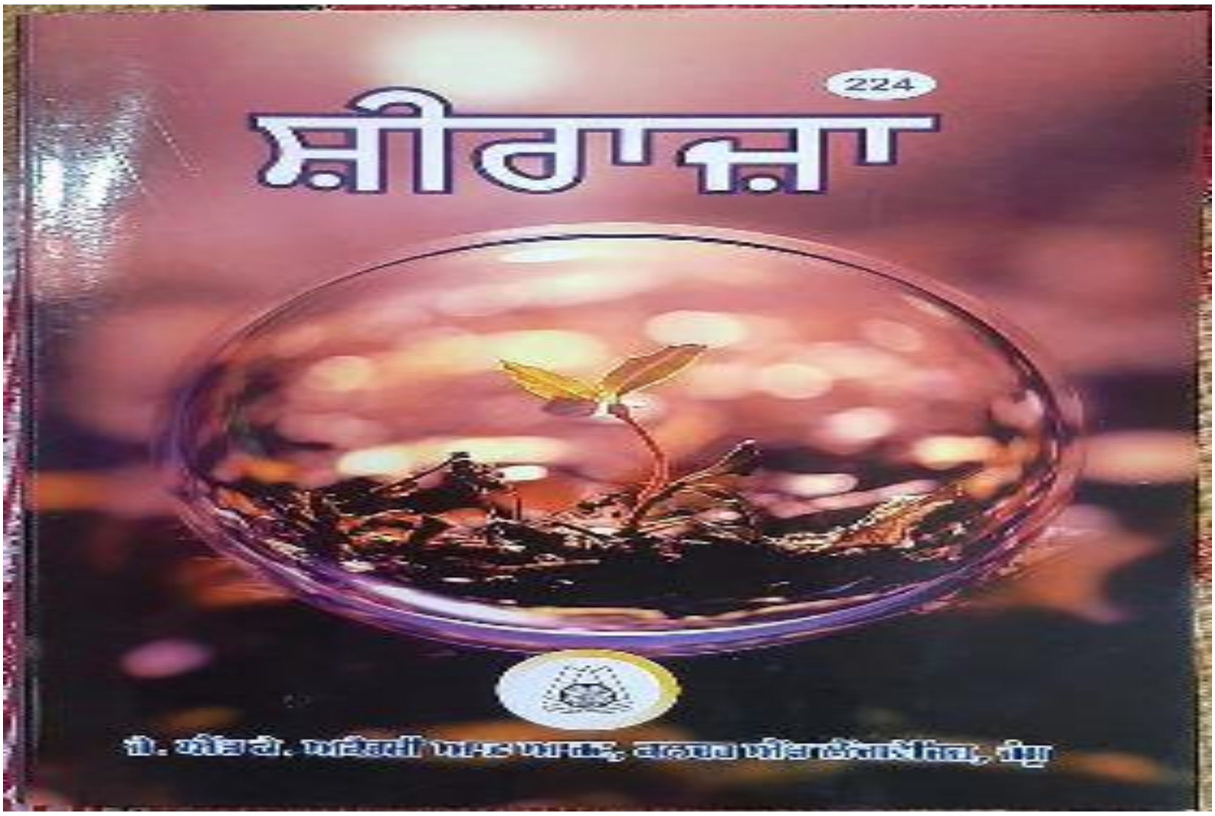

Sheeraza R.N. No. 28873/76
(Punjabi)

January-February, 2021

ਸਾਲ : 52 | ਅੰਕ : 2 | ਕੁਲ ਅੰਕ : 224

Editor-in-chief
Munir-ul-Islam
Editor
Popinder Singh Paras

ਸੰਪਾਦਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦਾ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਮੋਬਾਇਲ : 9906977731

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ	:	ਸੈਕਰੇਟਰੀ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਰਟ, ਕਲਚਰ ਐਂਡ ਲੈਂਗੂਏਜਿਜ਼, ਜੰਮੂ— 180 001
Publisher	:	Secretary, J&K Academy of Art, Culture and Languages JAMMU- 180 001
ਛਾਪਕ	:	ਕਲਾਸਿਕ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇ, ਬੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ, ਜੰਮੂ ਦੂਰਭਾਸ਼ — (01923)-220243, 94191-49293
ਮੁੱਲ	:	ਦਸ ਰੁਪਏ
ਚਾਨਸ਼ਦ	:	50 ਰੁਪਏ

ਤਤਕਰਾ

- ਆਲੋਚ
  - ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਵਿਰਸ—ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜਗਤਾਰ/ ਰੇਸ਼ਮਜੀਤ ਮਾਨ (ਡਾ.)/1
  - ਹਾਸ ਵਿਅੰਗ ਦਾ ਸਿਰਮੌਰ ਕਵੀ—ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ/ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਧੀ/10
  - ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ/ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ 'ਆਸ਼ਟ' (ਡਾ.)/15
  - ਪਾਲੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਟ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਸਿਰਜਣਾ" ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ/ ਡਾ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ/22
  - ਸੇਖੋਂ ਤੇ ਸਵਰਾਜਬੀਰ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਚੇਤਨਾ/ਡਾ. ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ/28
  - ਨਾਵਲ 'ਬੰਜਰ ਧਰਤੀ' : ਥੀਮੈਟਿਕ ਅਧਿਐਨ/ਪਰਨਦੀਪ ਕੌਰ/35
  - ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਦੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਚਿਹਰਾ ਦਿਹਰਾ ਮੈਂ' ਦਾ ਪਾਠਗਤ ਅਧਿਐਨ/ਰਣਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ/41
  - ਪਰਵਾਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ 'ਚ ਵਸਿਆ ਪੰਜਾਬ/ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ/50
  - ਇਤਿਹਾਸ : ਵੁਕੋਦੀਅਨ ਪਰਿਪੇਖ/ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ/55
  - ਲੋਕ-ਧਰਮ : ਲੋਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ (ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਸਠੇਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ 'ਚ)/ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਮੈਨਾ/63
  - ਨੀਲ ਤੇਲ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਧਿਐਨ/ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/68
- ਕਹਾਣੀਆਂ
  - ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ/ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ/74
  - ਪੋਰੂਲੀਸ/ਜੰਗ ਐਮ. ਰਸ਼ਮਨ/79
  - ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ /ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ/86
- ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ
  - ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ/ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ/88
- ਮੁਲਾਕਾਤ
  - ਬਲਜੀਤ ਰੈਨਾ ਨਾਲ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ/ਡਾ. ਮਨੋਜੀਤ/92
- ਅਨੁਵਾਦ
  - ਖ਼ਿਸ਼ਨਦਾਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ : ਇਕ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲ/ਮੂਲ ਲੇਖਕ : ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ : ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੇਰਾਸਵੀ/107
- ਕਾਵਿ ਰੂਪ
  - ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ/ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ/114
  - ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ/ਵਿਦੂਪਾਲ/117
  - ਗ਼ਜ਼ਲ/ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲ/118
  - ਨਵੀਂ ਆਦਰ/ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ੀਜ਼/119
  - ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਵਾਲ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ/ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕੌਰ/121
  - ਗ਼ਜ਼ਲ/ਅਨੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨੂਪ/123
- ਨਵੀਂ ਕਲਮ
  - ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ : ਭਾਰਤ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ/ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ/124
  - ਅੰਨਦਾਤਾ : ਆਰਥਿਕ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ/ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਗਾਇਡ)/131
  - ਕਾਦਰਯਾਰ ਦਾ ਕਿੱਸਾ "ਪੂਰਨ ਭਗਤ" : ਬਿਰਤਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਧਿਐਨ/ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੇਵੀ/139
  - ਕਾਦਰਯਾਰ ਦਾ ਕਿੱਸਾ... ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ/148
  - ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ : ਤਦਭਵੀਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ/ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ/148

ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਟ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਸਿਰਜਨਾ" ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ

❑ ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੀਜੀ ਚੌਥੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਅੱਦੁਤੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੀ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਸਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ, ਸੰਗੀਤ, ਫਿਲਮਕਾਰੀ, ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਲਤਾ ਉਸਨੂੰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ, ਸਵਰਾਜਬੀਰ, [illegible] ਮਸਤ, ਕੇਵਲ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਜਗਦੀਸ਼ ਸਚਦੇਵਾ, [illegible], ਮਨਜੀਤਪਾਲ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੀਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ ਆਦਿ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੌਰ ਦੇ ਨਾਟਕਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਦੌਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਰਚਾ ਦਾ [illegible] ਨਾਟਕਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਰੰਗਮੰਚ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦਿਆਂ ਸਾਲ 1990 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਈ.ਸੀ.ਨੰਦਾ ਅਵਾਰਡ, ਸੰਸਥਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਫੋਰਮ ਬਰਗਾੜੀ ਵਲੋਂ ਨੌਰਾ ਰਿਚਰਡਜ਼ ਅਵਾਰਡ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਵਲੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਹ 30 ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਨਾਟ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ, ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਮੰਚਨਾ ਉਪਰੰਤ ਅੱਜ ਵੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਹੱਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਦਿੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਾਟ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਟ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਸਿਰਜਨਾ" (ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਨਾਟਕ "ਸਿਰਜਨਾ", "15 ਅਗਸਤ" ਅਤੇ "ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੋ" ਦਰਜ ਹਨ) ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :-

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਟਕ ਜੋ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਧੀਨ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਦਾ ਨਾਟਕ "ਸਿਰਜਨਾ" ਹੈ। ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਈ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਥਿਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਵਰਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਐਮ.ਏ.ਐਮ. ਕਾਲਜ, ਜੰਮੂ, ਮੋਬਾ. 94192-29309